

ACC. N:R M. 10527: 1-5.

Landskap: *Värmland* Upptecknat av: *B. O. Bondesson*
Härad: *Färsbo* Adress: *Lesjöfors*
Socken: *Rämen ö Färsbo* Berättat av: *Nel. Holmberg, Lesjöfors*
Uppteckningsår: *1947* Född år *1871* i *Rämen*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"*Gai med stjärnan.*"

s. 1-5. N. No. spec. 193.

ACC. NR **M. 10527**:/

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Gå med stjärnan."

Seden att "gå med stjärnan" var ett gammalt bruk, som förekom i Filipstads bergslag förr i tiden. När det först skedde och varifrån seden kom, vet ingen nu levande att berätta om. De platser som här omtalas är Rämens socken och Långban i Färnebo socken. På båda dessa platser tycks bruket att gå med stjärnan varit likartat och några större avvikelser i handlingens utförande kan inte påvisas. De i detta fall undersökta platserna ligger skilda från varandra på ett par mils avstånd.

Den tid det här nedan berättade avser, är senare delen av förra århundradet och början av det innevarande.

Stjärngossarna gick alltid inom sin egen by och sällan utom samhället, och så gick man alltid på de ställen, där man blev mottagen och där tilltaget tolererades. Följande personer uppträdde:

3 stjärngossar, 1 kallad knekt, 1 överhetsperson och en som skulle föreställa Judas Iskariot. Inalles var det 6 st. agerande personer.

De kom alltid efter jul, vid trettonafton, för att påminna om de vise männens ankomst till Betlehem och andra bibliska motiv ur

ACC. N:R M. 10527: 2.

2

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Jesu liv. Stjärngossarna, som egentligen inte var några gossar, utan stora karlar bar vita kläder, toppmössa och en stjärna fastsatt på en stav och med ett ljus som lyste från stjärnan.

Knekten hade uniform och blanka knappar, revär på byxorna och ett svärd eller en lans i handen. Dessutom hade han stövlar och ibland sporrar, som klirrade då han gick och gjorde ett mäktigt intryck. Judas var klädd i trasor och bar en stor pung på vilken han slog med handen, så mynten skramlade.

Överhetspersonen, vem han nu skulle föreställa - uppgiften härom varierar - Herodes, en hövidsman, överste prästen, Pontius Pliatus, var klädd i fina kläder. Judas hade utom sin väska eller pung en bjällra, som ~~den~~ skramlade med.

Vid inträdet i stugan sjöng stjärngossarna: "Goder afton, goder afton båd herre och fru, vi önska er alla en gladelig jul!"

Därefter framträdde knekten och stötte med lansens spets i golvet och ropade ut: "Konung Herodes har befallt att alla gossebarn under två år skola dödas."

Sedan kom Judas med pungen fram och kastade sig på golvet och

ACC. N:R M. 10527:3

3

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

skrek och larmade och förde oväsen. Han slog med handen på en väska som skulle föreställa hans stora pung och man hörde hur den girigesamlade penningar skramlade. Överhetspersonen yttrade ingenting utan medföljde som en dekoration till det hela.

Så blev alla bjudna på fägnad. Man lade vetebröd och kakor och penningar till dem, och så lämnade de stället för att bege sig till ett annat och där upprepa samma skådespel. Innan de lämnade stället uppstämde de: "Haven tack, haven tack för en hederlig skänk!"

Då de vandrat genom hela byn och besökt alla ställen, där de var välkomna, hade de samlat ihop en mängd bakverk och penningar och för dessa ställde man till en gemensam fest och inbjöd samtliga man hade besökt.

De agerande var folk från orten eller byn, och de uppförde sig i regel hyfsat och nyktert. Det förekom inte, att de sjöng utomhus, och då de spelade alltid uppträdde fint och städat, mottogs de med gillande på varje ställe och av samtliga, de besökte, om dessa var fri-religiösa eller inte. Det bibliska inslaget i spelet kunde ingen förarga sig över, trots att så gott som alla religiösa samfund var

ACC. N:R M. 10527: 4

4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

var representerade såsom, adventister, baptister, missionsförbundare och statskyrkovänliga. Inte heller förspordes, att prästerna ogillade det. Om någon ~~inte~~ var avogt sinnad, så teg han i alla fall och demonstrerade mot det, genom att inte besöka den gemensamma festen, som följde efteråt. Seden hade gammal hävd och helg och man ville inte ställa sig i opposition till den.

När seden först började har inte stått att få klarhet i. Den har alltför gamla anor, för att någon nu levande ska känna till dess upprinnelse. Gamla personer omtala, att de fått kännedom om seden av sina föräldrar och de av sina o, s, v. Troligt är, att den går tillbaka till katolska tiden eller senare medeltiden, då dylika folkliga upptåg var brukliga. Att seden under tidens lopp ändrat form och framställningssätt, kan man ta för givet. Nya inslag har tillkommit och en del gamla har uteslutits. Det är således inte möjligt att utpeka den, som först kom med seden hit och inte heller tidpunkten härför. När sångerna och talen blev upptecknade, vet man heller inte. De ha säkerligen på traditionsenligt sätt vandrat med folket ut från städerna till landsorten.

ACC. NR M. 10527:5

5
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Att gå som stjärngossar med en liten julgran har inte varit sed i denna trakt, vad känt är.

Vid "Lusse" var det förr i tiden vanligt att uppvakta familjens medlemmar med kaffe och brännvin tidigt på morgonen redan kl.4.

Att seden "gå med stjärnan" upphörde hade sin orsak i den nya tiden intåg och de därmed ändrade förhållanden. I Folkets hus kunde man arrangera mera moderna upptåg och få en ersättning i mistade gamla seder. Det blev inte längre så trevligt med de gamla upptågen. Strömningar från andra håll nådde trakten och folk påverkades av dessa och nytt folk flyttade in med den ökade industrien, och det var mer eller mindre obekant med traktens gamla seder och bruk.

Vid sekelskiftet kunde man konstatera, att man inte längre lade samma vikt vid de gamla upptågen och ett par decennier in på det nuvarande århundradet hade de upphört. Nytt folk och nya seder har trätt i de gamlas ställe.

Om den gamla seden ännu någon enstaka gång kommer till utförande är det mest för att roa barnen, och det sker då i betydligt begränsad skala.